

A.Gergely András

Egy kijelentés a Jelentésről

Fergeteges.

Kijelentésként csak ennyi.

A szó és tartalma pedig vastagon tele egyéb jelentésekkel. Feljelentésekkel, bejelentésekkel, üzenetbővítésekkel, átírásokkal, összeolvasásokkal, visszaértelmezésekkel, rejtett kapcsolódási szálakkal, asszociációkkal, kreatív jelentésficamokkal, kósza kijelentésekkel, önkényes átjelölésekkel, indirekt kommunikációs lózungokkal, történelmi sugallatokkal, újraértelmezett panoptikumokkal. Alakok, fények, tények, árnyak. Sötétek, kihívóak, rejtélyesek vagy rejtőzködők, nyitottak vagy talányokba zártak. Kukucska-dobozban tároltak, vagy mintegy oltárra emeltek, nyitott papíron rejtőzködők, közösségbe férkőzők, elszámolhatók és számolatlanul hömpölygők. Vitathatatlanul vizuálisak (azazhogy múzeumba valók), és sötétben leplezettek..., múltbeliek is, de úgy, hogy közléstechnikájuk jelentésformálóan mai..., ikonikusak, de akképpen, hogy ami képszerű bennük, az elementárisan szöveggé komponálódik, textualitásban veszi föl értelmezett állapotát. Képzet, avagy *kép*-zet, közlésképpen szövegalapú, melynek olvasása és feltáró befogadása egyképpen vizualitásból átkomponált jelentésteret formál.

A kiállítás beharangozója szerint: „2013-ban, Esterházy Marcell *Vesd össze* és Gerhes Gábor *Neue Ordnung* című önálló, korszakzáró bemutatói nyomán Forgács Péter fogalmazta meg a három alkotó immanens szellemi közösségének gondolatát. E feltételezett közösség alkotja a **JELENTÉS** című kiállítás kiindulópontját. A három művész nem alkotócsoporthként lép fel: a kiállítás három egyéni bemutatót rendel egymás mellé, hogy így adjon lehetőséget a művészi gyakorlatok közti kapcsolódási pontok felderítésére, összeolvasására, a gondolati közösség igazolására. A kiállítás megtekinthető: 2015. november 17. – 2016. március 13. között a *Robert Capa Központban*”. (Mucsi Emese kurátor szövegéből)

Három nagyobb terem, köztes terükben továbbiak, ahol video-montázsok, építési folyamatok, értelmezési kinyilatkoztatások, elkülönült tépelődések fotói és videói forognak. Három személyes narratíva, sajátlagos szövegtörzsek, átcsiszolt-fényezett-márkázott közlésmód. Mindenben eltérnek, de magában az eltérésben mégis egyik valahogyan. Leginkább a jelentésben. Forgács Péter a feljelentésben, mely édesanyjának állambiztonsági ügynök-múltjából való szöveg- és hangulatközlésből épül (*Jelentéstulajdonítás*), Gerhes Gábor a hazug propaganda meztelen igazságának leplezetlenségét tündöklő kékbe vetett női testekkel szimbolizálja (*Jelentésfelügyelet*), Esterházy Marcell talált anyagokkal, családi archívummal és átértelmezési játékokkal teszi közzé a privát történelem élményeit (*Jelentéseltolás*). E hármas célközönség nemcsak a Jelentésben kínál hasonítási hálót, hanem abban is, hogy távolságot tart a primer jelentéstől, direkt közléstől, egyneműen „belülről” sugárzó tartalomtól, meg ugyanakkor támaszkodik is rá, külső, felületi, távolsági rálátással azonban összképet is ad, hogy mindezt maga a „tulajdonító”, a „felügyelő” és „eltoló”, avagy másképpen a „hozzárendelő” befogadó tegye teljessé – immáron önmagában mint a Jelentések hordozójában.

„A három művész nem alkotócsoporthként lép fel: a **JELENTÉS** három egyéni bemutatót rendel egymás mellé, hogy így adjon lehetőséget a művészi gyakorlatok

közi kapcsolódási pontok felderítésére, összeolvasására, a gondolati közösség igazolására.

A három alkotó az egyéves időszak alatt interjúk formájában folyamatosan számot adott elképzeléseiről, dilemmáiról, munkamódszereiről, az alkotás mikéntjéről. A kiállításon olvasható kísérőszövegek ezekből a beszélgetésekből emelnek ki részleteket; a kiállítás-rendezési módszer is elsődlegesen a művészi gyakorlatokból és az első kézből szerzett információkból indul ki”. (Mucsi Emese)

Az „első kézből” híryanag nemcsak dokumentáció, hanem mindjárt értelmezési mező is. Mindhárom eltér, eltérően értelmez, eltérésekhez kötődik, elterel a bizonyosság és jelentés elsődleges főútvonalai felé a jelentésátalakítás ködös irányai felé. Ráhat, beavatkozik, kimetsz, átkopíroz, megpördít, kifacsar – miközben és miáltal el is beszél. Jelent a jelentésekről, többféle értelmezési szintérben elnyert áttűnési állapotrajzról, a hamisságról, hatalmi manipulációról, harsány propagandáról, bős hazugságról kimondható, „felülről diktált” de fölfelé orrbamondóan őszinte válaszokkal dacoló eshetőségekről. Mintegy pontosan úgy, ahogyan a közléseleméletek és kommunikáció-teóriák között is kiemelkedő rangú narratíva-tudomány azt rétegzetten körülírja.¹

Meztelen testek Gerhesnél,² mint elnyomott szabadság testesült információi, a nyelv (pontosabban mondva: a birodalmi közlésmodell, ugyanis az alkotó a Victor Klemperer által túpontosan leírt Harmadik Birodalom kommunikációs stratégiájának megfelelően „a Birodalmi Művészeti Kamara elnöke, Hitler kedvenc festője, Adolf Ziegler triptichonját parafrázáló művével”) direkt közlésformában mutatja föl a Führer ízlését és a birodalmi zsánerfestészet abszurdításába préselt elnyomó tónus kérkedő abszurdítását, mégpedig nem rábeszélőgéppel, hanem életbe merevedett női testek kiszolgáltatott nyitottságával ellenpontozva. „A hatalom kommunikációs formáiban rejlő erő és erőtlenség – legfőképpen ez érdekel” – mondja Gerhes Gábor. A „jelentős testek” (Judith Butler könyvcíme) a nemiség performativitását és a „szexus” diszkurzív korlátait egyaránt ikonba formáló mű³ csupán egyike az alkotó áttételes közleményeinek, hisz a jelentésterek monologikus vizsgálatában az információcsere mint képtelen kép több verzióban is megmutatkozik számára. Legutóbbi munkáiban az erőteljes szépség és a reciklált anyagú „alu-csont” szövegekörnyezetből kiragadott változata (*Anyaföld*) éppúgy „szövegalapú” közlésmód, mint buherált névbetűkből formált irodabirodalmi fal-installáció.⁴ Ezek mint objektumok és közléshordozók egyképpen sugallják a rezsím-orientált viselkedésmódok korszakos narratív aspektusait, a fogyasztóiség piaclojalításban lecsapódó képződményeit, a hordozófelületek alávetettséget és kényszerű fényességet tükröző bornírtságát.⁵ Már maga a közlésmód is szövegértelmezési és jelentéstudományi esettanulmány, a tárlat egészében a rezsímfüggő létmód középregiszterét megformálva... Amit megfigyel és megfigyeltet, az magát a nézőt is megfigyelővé és az objektumok visszfényében egyúttal megfigyeltté teszi. Ha félre nem

¹ Lásd ehhez mintegy kiegészítésként a kitűnő forrásmunkát Keszeg Vilmos tankönyveként: *A történetmondás antropológiája*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2011.

² *Tanulmány. A négy elem – Az erő a szépség útja*. (2015)

³ *A „szexus” diszkurzív korlátairól*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2005., 264 oldal.

⁴ Lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=rPFiVR6Gmkc> ; <https://www.youtube.com/watch?v=AsVfqoFrMk> ; <https://www.youtube.com/watch?v=bN5gH2bRRJo>

⁵ *Az érzelmek monokultúrája – A szavak helyes használatának helyreállítása* (installáció, 2015, 54 üveglap).

értem a jelentését mindannak, amit fölajánl...: betekintést kapunk az értelmezések terének keretei közé, ahol a betűtartalmak formájához, szimbolikáik áthangolásához és összekapcsolásához egyaránt a szövegolvasásnál megszokott értelmezési keret ajánlkozik, de kiegészülve a néző mint megfigyelő reflexív válaszával, ferdített fordításaival, értelmezési szabadságaival. „Gerhes Gábor korábbi kiállításán, a Neue Ordnungon bemutatott képzeletbeli titkos társaságok helyett most a nyíltan működő elnyomórendszerek mechanizmusait vizsgálja. Megfigyelései középpontjában a különböző rezsimek és a kormányzásuk alá tartozó egyének közti kommunikációs folyamatok állnak” /.../ „A nyelv mint az emberi információcsere alapvető eszköze Gerhes számára egyszerre téma és médium is” (Mucsi Emese)... – s ebben a rezsim-orientált manipulációs térben nemcsak a konvencionális szimbolika (lobbanó láng, csobbanó víz, sarjadó vetés, libbenő szél, olvadó természetesség és harsány életerő) archaikus elemei harmonizálnak, hanem maga a birtoklás tévhite, az uralom bornirt tévkultusza is.

Gerhes Gábor: *Tanulmány A négy elem* – Az erő a szépség útja című videómunkához, 2015, digitális fotó
©Gerhes Gábor

„Az egyéni kiállítási anyagok megtekintése nyomán – a számos lehetséges értelmezési irány mellett – mégis létezik egy olyan olvasat, amelyből kitűnik, hogy eltérő módon ugyan, de mindhárman a különböző hatalomgyakorlási technikákat, a hatalom és az egyén viszonyát vizsgálják. Esterházy, Forgács és Gerhes legújabb munkáik bemutatásával olyan – sok esetben nyelvi – jelenségeket állítanak a figyelem fókuszpontjába, mint a hatalmi nyelvhasználat, a propaganda, a hazugság, a felülről diktált vagy befolyásolt művészeti kánon, vagy a felszín alatt működő állambiztonsági ügynökhálózat. A különböző történelmi időszakokból önkényesen emelnek ki témákat, hogy újraértelmezéseikkel segítsék megismerni saját korunk jelentésteremtő mechanizmusait” (Mucsi Emese).

A szövegalapú képzőművészeti objektum – mint irodalmi textus esélye – a beemelt szövegek vagy felirat-jellegük miatt antiszlogen-adottságokkal bírnak Gerhes művében, s roppant mód hasonlatos, éppenséggel fekete plakátalapon fehér betűkkel megmanipulált tartalmakként Esterházy Marcell *Propaganda* című sorozatán. E tizenhét válogatott mondat elvihető, raklapokon önnön képtelen illusztrációját is egyúttal tartalmazó plakát az ötvenes-hatvanas évek propaganda-diafilmjeiből vett szövegidézetekkel teremti meg a stilizált uralmi ostobaság és a szolgálai olvasat szülte hatását, bárha a textusok finom kifacsartsága épp az abszurdítások organonjává változtatja magát az üzenetet és még inkább a gesztust, a „vihetőséget”, a tulajdonítást, a megfigyelhető jelentések megfigyelt fogyásmechanizmusát. A jelentések eltolásában még a nem-textuális közlés is azzá lesz, ha a népi rovástechnológia azzá teszi és önnön jelentéseivel tölti fel vagy színezi át: az egykori Óbudai Gázgyár betonkerítésére rótt „OLASZOK VAGYUNK” feliratból lett „OROSZOK VAGYUNK” csavarás (*Cui prodest*) a koronként ideologikussá váló és átírásokban is mutatkozó jelentések terébe vezet, a *Tourner la page* („lapozás”, oldalfordítás, máshonnan nézet tényleges elforgatási technikára épülő objektíva-fordítása pedig a Mindszenty-perben elítélt Esterházy Pál herceg 1949-es fotójára épül, jelentésfejlesztése épp attól lesz művészi vállalás, hogy hozzárendelt tartalmi nem a „képalírásban”, hanem magában a „kézbevetelben” lepleződnek le.⁶

Esterházy Marcell: *Tourner la page*, 2015, giclée print, 115 x 115 cm

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=tA7euSqX3nM> ; <http://esterhazy.at/hu/melinda/3867299/Ha-ugy-erzed-hogy-nem-birod-tovabb-elhagyhatsz>

Ha Gerhes Gábornál a jelentésfelügyelet, Esterházy Marcellnél a privát história és a történeti dokumentum-értékre ráépülő átértelmezési esetlegesség bizonyosságai, mindezek folytonosságai (*Feled az ember, tudod?; Majd egyszer*) vagy a hazug és igaz perfekt paradoxona uralkodik villódzó neonfeliratként (*A hazug paradoxona: „A következő mondat igaz. Az előző mondat hamis”*), s mindez a jelentés értelmezés-eltolásába fordítja át a tartalmat magát is, az további vizuális ívet és tömör tartalmat kap Forgács Péternél, aki a képtelenségek képiségének vizuálisan is több rétegébe vezet *Pápainé és fiai* című installációjával. Ez a vizuális dokumentum-válogatás mint archívum is, de mint egy lelepleződés leleplezésének leplezését szolgáló installáció is struktúrákba igazodik,⁷ lévén tárgy legtöbbször önmaga, intim környezete és még intimebb kiszolgáltatottsága. Leleplezője, jelentésadója pedig önnön Édesanyja, maga Pápainé III/1-es ügynök, kinek léte és családja, hangja és betűje egyaránt volt az 1975–1986-ig tartó besúgói időszak textuálisan dokumentált létformája, miközben a hangulat- és élelmény-közlések sodrásai évtizedekig átmesélhetővé teszik azt az időt. Forgács a jelentések négy rétegét teszi párhuzamossá a horizonton, idői bontásban még ezt is tagolja, okmányok és intim fotók performanszával teszi árnyalatokban is befelé rétegződővé, ami elmondandó. *„Mi van itt ebben a teremben? Áramlás. Folyó. Tenger. Időszőnyeg. Metafora. Hozzávetőleg ötszáz kép és szövegalapú alkotás”* – mondja Ő maga az installációról. E jelentés-tér előhírnöke az előcsarnoki térben végtelenített „videoüzenet” (*Tudok én is nevetni* – Franz Kapfkától vett cím –, *Idea*), s a kiállítóterbe illesztett párhuzamként testvére, Forgács András: *Élő kötet nem marad* című regénye (*reenactment*), melyben a testvérpárt 2014 márciusában ért lelepleződés kerül újrafelélévenítésre: *„Minél hihetlenebb, annál hihetőbb. Minél hihetőbb, annál hihetlenebb. Pápainé. Ez volt a fedőneve”*.

A kép-információ eltüntetésére, a textusok vizualizálódásba fordulására, a kitakarások és toldások képtelenségeire fókuszáló teremnyi installáció, mely a jelentések szövegeinek dokumentált változataitól, a tartótisztek értékelő minősítésein, a „P.-család” privát történelmén, életvitelén, művészi tevékenységén, Forgács ugyanekkoriban írott naplójegyzetein és kreatív fotóimplikációin át vezet az életesemények egész jelentésterének befordulása, majd totális kiborítása felé, hajmeresztően döbrent rá a Kádár-korszak mosolygós könnyedsége melletti kontextusokra, a jelenkorban sem kivételesebb kulcsfogalmak (államérdek, propaganda, kerítés, orosz, igazság, háború, indoktrináció, stb.) konstans jelenlétére, a soha meg nem menthető „privátlét”, a mindig is újabb-meg-újabb jelentésekkel telítődő tartalomtulajdonítások egész szövevényére. A „családi mozi” intimitásának visszakötése egy új média-térbe, ennek visszahurkolása és végtelenítése a személyes történelem és a közértelmezésben „dokumentációnak” nevezhető alkotói térbe – Forgács végtelen vállalása a hetvenes évek közepe óta. Senki, a legkevésbé Ő maga tudta, hogy a jelentéstulajdonítás a magánművészetből a köztörténelem felé vezet a legközvetlenebbül.

A három kiállítási „tér” valójában sokkal több terem, s mégis egyetlen jelentésegész. Egészekkel és jelentésekkel. Egészében jelentőségekkel. Jelentős testként a Robert Capa Központ idői terében.

A kiállítás látható: **2015. november 17. – 2016. március 13.** <http://capacenter.hu/>
A megnyitóról video: <https://www.youtube.com/watch?v=Ani4QZg6UWg> ;
<http://hellotrend.hu/14401/kiallitasmegnyito-jelentes/>

⁷ a rendező-alkotó-interpretátor erről: <https://www.youtube.com/watch?v=5jtSWeobpQQ>

Forgács Péter: *Tudok én is nevetni*, 2015, videó-still, 26'10"